

Sygn. akt II UK 693/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku (...) Stowarzyszenia Pomocy (...) O. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w W.
z udziałem zainteresowanych: C. Sp. z o.o. w W. i M. M.
o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 16 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. oddała skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. na rzecz (...) Stowarzyszenia Pomocy (...) O. w W. kwotę 1200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 lipca 2014 r. Sąd Okręgowy w W. w punkcie I zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia z dnia 28 listopada 2011 r. w ten sposób, że stwierdził brak podstaw do uznania, że zainteresowana M. M. podlega ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek (...) Stowarzyszenia Pomocy (...) z M. w W. za okresy, rodzaje ubezpieczeń i z podstawą wymiaru składek wymienionych w zaskarżonej decyzji, a w punkcie II zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. na rzecz wnioskodawcy (...) Stowarzyszenia Pomocy (...) z M. z siedzibą w W. kwotę 2.400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Rozstrzygnięcie Sąd wydał na podstawie następującego stanu faktycznego:

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. decyzją z dnia 28 listopada 2011 r. określił podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z tytułu umowy zlecenia zawartej przez M. M. z C. Sp. z o.o., świadczonej na rzecz jej pracodawcy (...) Stowarzyszenia Pomocy (...) z M.

Celem wnioskodawcy (...) Stowarzyszenia Pomocy (...) z M. z siedzibą w W. jest reprezentowanie interesów środowiska dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym, ich rodzin i opiekunów, koordynacja działań w tym zakresie oraz stworzenie warunków dla pełnego i aktywnego udziału dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w życiu społecznym, w szczególności między innymi przez prowadzenie zajęć instruktażowych dla rodziców i opiekunów dzieci niepełnosprawnych oraz organizowanie i prowadzenie grup rehabilitacji ruchowej, logopedycznej, pedagogicznej i prowadzenie indywidualnej rehabilitacji domowej. Cele Ośrodka realizowane są przez prowadzenie zajęć instruktażowych dla rodziców i opiekunów dzieci niepełnosprawnych w wieku od 3 do 25 roku życia, organizowanie i prowadzenie grup rehabilitacji ruchowej, logopedycznej, pedagogicznej oraz prowadzenie indywidualnej rehabilitacji domowej oraz organizowanie i prowadzenie ośrodków rewalidacyjnych dla dzieci niepełnosprawnych w gminach objętych działalnością Stowarzyszenia. Stowarzyszenie prowadzi placówkę edukacyjną, w której dzieci uczestniczą w wieloprofilowym usprawnianiu. Ośrodek Stowarzyszenia jako podmiot o statusie edukacyjnym nie jest uprawniony do otrzymania środków z NFZ.

Zainteresowany C. Sp. z o.o. - Ośrodek Profilaktyki i Rehabilitacji NZOZ w W. jest niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej, realizującym w ramach programu Narodowego Funduszu Zdrowia program dotyczący rehabilitacji i świadczeń medycznych. Zainteresowany zawarł kontrakt z NFZ na finansowanie świadczeń rehabilitacji dzieci w oparciu o autorski (...).

Po uzyskaniu przedmiotowego dofinansowania Spółka C. zawarła z (...) Stowarzyszeniem Pomocy (...) z M. w dniu 1 października 2002 r. umowę o współpracy. Przedmiotem umowy o współpracy jest specjalistyczna opieka medyczna i rehabilitacja dzieci i młodzieży z uszkodzeniami układu nerwowego, będącymi podopiecznymi Ośrodka Rehabilitacyjnego - Edukacyjnego, kwalifikującymi się do Poradni Rehabilitacyjnej i posiadającymi aktualne skierowanie, zgodnie z wytycznymi Narodowego Funduszu Zdrowia. W celu realizacji zabiegów rehabilitacyjnych Stowarzyszenie O. udostępniło Spółce C. sale rehabilitacyjne wyposażone w odpowiedni sprzęt. Stowarzyszenie O. w ramach realizacji świadczeń programowych zobowiązało się do nadzoru psychologiczno-pedagogicznego nad udzielanymi świadczeniami zgodnie z posiadaną akredytacją Ministerstwa Edukacji Narodowej. Aneks nr 2 z dnia 31 grudnia 2005 r. strony ustaliły, iż rehabilitacja pacjentów stanowi integralną część procesu rewalidacyjnego i odbywa się w salach i na sprzęcie, które Stowarzyszenie udostępniło na rzecz Spółki C., mieszczących się przy ul. G. w W.

W związku z udostępnieniem przez Stowarzyszenie O. pomieszczeń medyczno-terapeutycznych, sprzętu terapeutycznego, prowadzenia rejestru świadczeń oraz comiesięcznych rozliczeń tych świadczeń, Ośrodek Profilaktyki i Rehabilitacji „C.” Sp. z o.o. zobowiązał się do przekazania na konto Stowarzyszenia O. ryczałtowej kwoty w wysokości 20.000 zł. W skład tych kosztów wchodziły media, zakup bieżących materiałów do terapii, pomoce naukowe i dydaktyczne, usługi obce, typu naprawa i modernizacja sal i sprzętu, bieżące uzupełnianie i konserwacja sprzętu do rehabilitacji, zakupów środków higienicznych oraz pozostałe koszty. Osoby zatrudnione w oparciu o umowy o pracę i zlecenia w Stowarzyszeniu O. między innymi jako: rehabilitanci, nauczyciele, pedagodzy, logopedzi zostały równocześnie zatrudnione w oparciu o umowy o dzieło w NZOZ

C. w ramach istniejącej między Stowarzyszeniem O. a NZOZ C. umową o współpracy.

Zainteresowana M. M., z zawodu muzykoterapeuta i logopeda, w dniu 4 stycznia 1999 r. zawarła umowę o pracę na czas nieokreślony z (...) Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom O. z M.. W ramach zawartej umowy o pracę w spornym okresie zainteresowana świadczyła pracę na stanowisku muzykoterapeuty w Zespole (...). Miejscem wykonywania pracy był ośrodek rehabilitacyjno-edukacyjny w W. przy ul. S. Jednocześnie zainteresowana zawarła w dniach 2 stycznia 2006 r., 2 października 2006 r., 1 grudnia 2006 r., 1 czerwca 2007 r. z (...) Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom z M. umowy zlecenia. W ramach zawartych umów cywilnoprawnych zainteresowana prowadziła zajęcia terapeutyczne z dziećmi powyżej 7 roku życia, zajęcia muzykoterapeutyczne i logopedyczne w ramach programu wczesnej interwencji. Pracowała w godz. od 7.00 do 13.00.

Jednocześnie zainteresowana zawarła w dniach 1 lutego 2006 r., 1 marca 2006 r., 1 kwietnia 2006 r., 2 maja 2006 r., 1 czerwca 2006 r., 3 lipca 2006 r., 1 września 2006 r., 2 października 2006 r., 2 listopada 2006 r., 1 grudnia 2006 r., 2 stycznia 2007 r., 1 lutego 2007 r., 1 marca 2007 r., 2 kwietnia 2007 r., 2 maja 2007 r., umowy o dzieło z C. Sp. z o.o. Przedmiotem zawartych umów było udzielanie świadczeń zdrowotnych pacjentom zleciennodawcy w zakresie prowadzenia zajęć terapeutycznych w warunkach ośrodka dziennego pobytu w OPiR NZOZ C. w W. przy ul. L. oraz w innych ośrodkach będących w strukturach NZOZ C.. Strony ustaliły termin wykonania umowy oraz ryczałtową kwotę wynagrodzenia w wysokościach wskazanych w umowach.

Zainteresowana w ramach zawartych umów o dzieło pracowała w charakterze logopedy od godziny 13.30. Świadczyła pracę w budynku użytkowanym przez Stowarzyszenie O., przy wykorzystaniu ich sprzętu na terenie Ośrodka Stowarzyszenia.

Sąd stwierdził, że zainteresowana zawarła umowy o dzieło z C. Sp. z o.o., w ramach których świadczyła pracę w placówce będącej w użytkowaniu wnioskodawcy, polegającą na pomocy dzieciom, jednakże praca ta nie była wykonywana na rzecz wnioskodawcy, tj. Stowarzyszenia O.

W tym stanie rzeczy Sąd uznał, że organ rentowy nie udowodnił, aby zainteresowana wykonywała pracę na rzecz swojego pracodawcy za pośrednictwem zleceniobiorcy, podobnie jak nie udowodnił, jakie korzyści z tytułu zawartych umów cywilnoprawnych ze Spółką C. odniosło Stowarzyszenie O.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że ustalił, iż do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne zainteresowanej M. M. za okresy opisane w decyzji nie wlicza się przychodu uzyskanego z umów zawartych z C. Sp. z o.o. - Ośrodek Profilaktyki Rehabilitacji NZOZ w W. oraz uchylił w pozostałym zakresie orzeczenie zawarte w tym punkcie i odrzucił odwołanie; dalej idącą organu rentowego apelację oddalił.

Sąd Apelacyjny wskazał, że postępowanie zostało zainicjowane odwołaniem od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dotyczącej ustalenia podstawy wymiaru składek, a nie od decyzji dotyczącej objęcia ubezpieczeniem społecznym. Przedmiot decyzji, jak również przedmiot odwołania, a w konsekwencji postępowanie przed sądem powinny ograniczyć się jedynie do ustalenia, czy organ rentowy prawidłowo uwzględnił przy ustalaniu podstawy wymiaru składek zainteresowanej z tytułu pracowniczego ubezpieczenia M. M. wynagrodzenie uzyskiwane z tytułu umowy o dzieło zawartej ze Spółką C.

Sąd wskazał, że dla oceny podlegania zainteresowanej ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. systemowej (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.; dalej ustawa systemowa), a w konsekwencji uwzględnienia w postawie wymiaru składek przychodu uzyskiwanego z tytułu umowy zawartej ze Spółką C., konieczne było wykazanie, że praca zainteresowanej na rzecz tej Spółki była w istocie pracą świadczoną na rzecz Stowarzyszenia O., za pośrednictwem C. Sp. z o.o. oraz że to właśnie odwołujące się Stowarzyszenie osiągało korzyści z tytułu pracy zainteresowanej. Zdaniem Sądu drugiej instancji, zgromadzony materiał dowodowy nie pozwala na to. Sąd podkreślił, że oba te podmioty prowadzą różne przedmiotowo rodzaje działalności. C. Sp. z o.o. jest niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej. Swoją działalność prowadzi na podstawie ustawy dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz.

1638). W ramach działalności C. Sp. z o.o. realizuje programy medyczne na podstawie kontraktu zawartego z Narodowym Funduszem Zdrowia (dalej NFZ). Zainteresowana, wykonując umowy zawarte z C. Sp. z o.o., prowadziła właśnie zajęcia związane z wskazanymi zabiegami medycznymi (rehabilitacja aparatu mowy). Ponadto, to C. Sp. z o.o., jako NZOZ, uzyskiwał korzyści z umów zawartych z zainteresowaną, albowiem otrzymywał w tym zakresie wynagrodzenie z NFZ w ramach zawieranych kontraktów. Natomiast O. prowadzi placówkę oświatową, działającą na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1943 ze zm.). W ramach działalności stowarzyszenie realizuje obowiązek szkolny w stosunku do dzieci z głębokim upośledzeniem umysłowym. Zainteresowana, będąc zatrudniona na stanowisku logopedy, wykonywała czynności edukacyjne związane z nauczaniem dzieci niepełnosprawnych umiejętności komunikowania się, formułowania wypowiedzi. Z powyższego jednoznacznie wynika, że zakres przedmiotów działalności C. Sp. z o.o. i Stowarzyszenia O. nie był tożsamy. Ponadto brak jest tożsamości czynności wykonywanych przez zainteresowaną na rzecz obu podmiotów.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, bez znaczenia dla oceny niniejszej sprawy jest fakt, że Stowarzyszenie O., na podstawie zawartej umowy współpracy, udostępniało C. Sp. z o.o. nieodpłatnie pomieszczenia pozostające w użytkowaniu Stowarzyszenia. Jak wynika z umów współpracy oraz przedstawionych przez wnioskodawcę aneksów do umowy o współpracy, Spółka C. była zobowiązana do zwrotu na rzecz Stowarzyszenia kosztów eksploatacyjnych użytkowanych przez siebie pomieszczeń, nie oznacza to jednak, że pomiędzy tymi podmiotami istniała więź prawna wskazująca na wspólną realizację swoich zadań, która pozwoliłaby na przyjęcie koncepcji, zgodnie z którą zainteresowana, wykonując usługi na rzecz Spółki C. wykonywała je w rzeczywistości na rzecz Stowarzyszenia O.

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną, zaskarżając go w części co do punktu I i III, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 8 ust. 2a, art. 18 ust. 1 i la, art. 20 ust. 1 ustawy systemowej oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1793), przez błędne uznanie, że M. M., będąc pracownikiem

związanym stosunkiem pracy z (...) Stowarzyszeniem Pomocy (...) z M., nie świadczyła pracy na rzecz Stowarzyszenia, wykonując pracę na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z C. Sp. z o.o., a tym samym, że do podstaw wymiaru składek na ubezpieczenia M. M. podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik odwołującego się Stowarzyszenia nie wlicza się wynagrodzenia uzyskanego z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych zawartych z C. Sp. z o.o., podczas gdy prawidłowe zastosowanie przepisów prowadzi do wniosków przeciwnych, tj. do stwierdzenia, że praca M. M. wykonywana była w ramach umowy cywilnoprawnej na rzecz odwołującego się Stowarzyszenia, nie zaś spółki C., a tym samym, że Stowarzyszenie, jako płatnik składek, powinno wliczyć wynagrodzenie uzyskane z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu umowy o pracę; art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, przez niezasadne przyjęcie, że wobec ustalenia, iż (...) Stowarzyszenie Pomocy (...) z M. i C. Sp. z o.o. prowadzą działalność na podstawie odmiennych regulacji prawnych, nie jest możliwe uznanie, że praca M. M. wykonywana na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z C. Sp. z o.o. nie była świadczona na rzecz pracodawcy, tj. Stowarzyszenia, podczas gdy prawidłowa wykładnia powołanego przepisu prawnego wskazuje, że dla jego zastosowania nie ma decydującego znaczenia podstawa prawna działalności podmiotów, a decydujące znaczenie ma fakt, że praca ubezpieczonej na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z C. Sp. z o.o. była świadczona na korzyść i rzecz pracodawcy, a ponadto to, że pracodawcą i C. Sp. z o.o. łączyła umowa o współpracy, na podstawie której, w związku z pracą m.in. ubezpieczonej, odwołujące się Stowarzyszenie uzyskiwało znaczne korzyści majątkowe, a nadto realizowało cele statutowe.

Odwołujące się Stowarzyszenie wniosło o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 8 ust. 2a ustawy systemowej rozszerza pojęcie pracownika dla celów ubezpieczeń społecznych poza sferę stosunku pracy. Rozszerzenie to dotyczy dwóch sytuacji. Pierwszą jest wykonywanie pracy na podstawie jednej z wymienionych w nim umów prawa cywilnego przez osobę, która umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy. Drugą

jest wykonywanie pracy na podstawie jednej z tych umów przez osobę, która wymienioną umowę zawarła z osobą trzecią, jednakże w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. W tym ostatnim przypadku, to w istocie pracodawca jest rzeczywistym beneficjentem pracy świadczonej przez pracownika – zleceniobiorcę/wykonawcę dzieła, bez względu na to, czy w trakcie jej wykonywania pracownik pozostaje pod faktycznym kierownictwem pracodawcy i czy korzysta z jego majątku. Celem takiej regulacji było, po pierwsze – ograniczenie korzystania przez pracodawców z umów cywilnoprawnych celem zatrudnienia własnych pracowników dla realizacji tych samych zadań, które wykonują oni w ramach łączącego strony stosunku pracy, by w ten sposób ominąć ograniczenia wynikające z ochronnych przepisów prawa pracy i uniknąć obciążeń z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne od tychże umów oraz po drugie - ochrona pracowników przed skutkami fluktuacji podmiotowej po stronie zatrudniających w trakcie procesu świadczenia pracy, polegającej na przekazywaniu pracowników przez macierzystego pracodawcę innym podmiotom (podwykonawcom), którzy zatrudniają tych pracowników w ramach umów cywilnoprawnych w ogóle nieobjętych obowiązkiem ubezpieczeń społecznych (umowa o dzieło) lub zwolnionych z tego obowiązku w zbiegu ze stosunkiem pracy (por. uchwałę z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki: z dnia 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z dnia 2 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727 oraz z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266).

„Praca wykonywana na rzecz pracodawcy” to praca, której rzeczywistym beneficjentem jest pracodawca, niezależnie od formalnej więzi prawnej łączącej pracownika z osobą trzecią. Oznacza to, że bez względu na rodzaj wykonywanych czynności przez pracownika wynikających z umowy zawartej z osobą trzecią oraz niezależnie od tożsamości rodzaju działalności prowadzonej przez pracodawcę i osobę trzecią, wystarczającą przesłanką zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest korzystanie przez pracodawcę z wymiernych rezultatów pracy swojego pracownika, wynagradzanego przez osobę trzecią ze środków pozyskanych od pracodawcy na podstawie umowy łączącej pracodawcę z osobą

trzecią. Z punktu widzenia przepływów finansowych, to pracodawca przekazuje osobie trzeciej środki na sfinansowanie określonego zadania, stanowiącego przedmiot swojej własnej działalności, a osoba trzecia, wywiązując się z przyjętego zobowiązania, zatrudnia pracowników pracodawcy. Wszystko to zaś ma na celu obniżenie kosztów zatrudnienia przez zastąpienie „oskładkowanego” wynagrodzenia za pracę „nieoskładkowym” wynagrodzeniem za wykonanie dzieła lub za wykonanie usług.

W niniejszej sprawie sytuacja taka nie zachodzi, bowiem na podstawie zawartej między Spółką C. a (...) Stowarzyszeniem Pomocy (...) z M. w dniu 1 października 2002 r. umowy o współpracy przepływ pieniędzy szedł w odwrotnym kierunku. To osoba trzecia przekazywała środki finansowe pracodawcy, aby móc realizować zadania wynikające z zawartej z NFZ umowy o świadczenie usług zdrowotnych i korzystać z profesjonalnie wyposażonych sal do rehabilitacji dzieci. Pracodawca (odwołujące się Stowarzyszenie) uzyskiwał co prawda z tytułu zawartej umowy o współpracy środki finansowe w postaci „zwrotu kosztów” eksploatacji sal i sprzętu terapeutycznego, ale nie można uznać, że ich źródłem była praca świadczona przez własnych pracowników w ramach umów o dzieło zawartych ze Spółką C., ponieważ była nim posiadana przez Stowarzyszenie i udostępniana tej Spółce substancja służąca rehabilitacji niepełnosprawnych.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 98 k.p.c. w związku z § 6 pkt 5 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.).

r.g.